

Posudek vedoucí práce na bakalářskou práci

Jany Koliášové

Literární postava v díle Vasila Bykava (Characters in Vasil Bykov's works)

Ve volbě i zpracování tématu Jana Koliášová od počátku projevovala samostatný přístup, a to i přes to, že si zvolila nelehký úkol, který v mnohém překračuje běžné rozměry i cíle bakalářské práce. Cíl práce si autorka stanovila jasně a důsledně se ho držela: pojednat o kategorii postavy v díle běloruského prozaika Vasilije Bykava. Jak již řečeno, autorka se od něj neodchýlila, jednotlivé drobné odbočky, vedoucí k „rozkošatění“ práce jen dále doplňují a dokreslují výchozí téma. Prokázala schopnosti nejen ve formulaci otázek, ale i v shromáždění relevantní literatury a jejím zapojení do vlastního výkladu, stejně jako v umění dospět k určitým jasným a neschematizujícím zobecněním.

Práce je rozdělena do několika kapitol, které jsou vzájemně argumentačně provázány. Zároveň v nich spěje od obecnějšího vykreslení dobové situace na poli sovětské prózy s válečnou tematikou k podrobnější stavební analýze Bykavových děl, a odtud opět, jak již zmíněno, k zobecňujícím soudům o místě Bykava v kontextu sovětského písemnictví i o jeho způsobu modernizace realistického podání látky.

První kapitola tedy líčí obecné tendence vývoje válečné literatury, počínaje 40. lety, zejména emancipaci od strnulých šablon a stereotypů socialistického realismu. Současně je autorka daleka toho, aby Bykavovo dílo vykládala jako prostou opozici vůči tomuto převládajícímu a jedinému oficiálně povolenému způsobu psaní – odstíněně ukazuje, jak Bykov z postupů socialistického realismu čerpá, jak je tvárně využívá pro vlastní záměry.

Druhá kapitola se zaměřuje již na samotný koncept literární postavy a přílehlé otázky; konkrétně se zde pisatelka zaobírá pásmem vypravěče a postav, distinkcí fabule a syžetové výstavby, otázkou, jaká část hrdinova života vstupuje do zorného pole vypravěče apod. Za zmínku stojí také otázka proměny či vývoje charakterů. Další podstatnou část oddílu tvoří výzkum kategorie časoprostoru, v jehož rámci je mj. kladena otázka po vztahu k rodné zemi. Prostor hraje pozadí k tvorbě základních dilemat a mravních otázek pronásledujících hlavní hrdiny, čímž zkoumání této naratologické kategorie přispívá opět k nasvícení výchozí otázky.

Vnější stránky subjektu jsou prozkoumány v následující kapitole: jednak se věnuje popisu postav, jejich pojmenování, ale i problematice těla, tělesnosti, vjemů. S tím je spojen stručný, ale cenný výzkum motivu smrti, krizových momentů, bolesti.

Stěžejní část práce tvoří čtvrtá kapitola, která přináší pokus o typologii Bykavových postav. Typologie hrdiny je utvářena na základě několika opozic: individuální x kolektivní; mužský x ženský x dětský (kdy druhé dvě skupiny prokazují daleko vyšší míru alegoričnosti, někdy až poplatnosti klišé, než skupina mužských postav) a co je nejpodstatnější – tázání po vnitřním světě postav, jejich škále hodnot. Je to ostatně téma, které prochází celou prací, a právě v závěrečné části se jaksí završuje.

Jana Koliášová při svém výkladu prozrazuje strukturalisticko-formalistickou inspiraci: sémantika jmen, výzkum vnitřní organizace díla a jeho složek ve vzájemných vztazích; analýza prováděná za pomoci zmíněných binárních opozic. Výklad však zůstává při tom plně otevřen estetickým hodnotám sledovaných děl. Ke kladům práce náleží též vyrovnání se s odbornou literaturou jak domácí (Václav Židlický, Daniela Hodrová, Petr Bílek ad.), tak zahraniční (mj. Tomasz Wielg, Zina Gimpelevich, Kattherine Clark).

Při tvorbě textu bylo třeba čelit některým nesnázím (zejména překotnost vzniku jeho hlavní části), což je také možnou příčinou některých jeho nedostatků (formulační a stylistické šokbrnutí, zbytečná opakování některých tezí, jistá povšečnost v úvodní kapitole). Za základní nedostatek považuji ale tvrzení, že postava je centrální kategorií Bykavových próz. To podle mě nelze chápat jako charakteristický rys autorovy tvorby, spíše se jedná o obecný konstrukční rys prózy. Otázku a analýzu je třeba zpřesnit (náběhy v práci jsou, chybí spíš výsledné jasné zformulování): jádrem je lidský úděl, člověk vystavený mezním situacím, krizovým momentům. Osou je tedy zkouška, které je postava vystavena, v níž prokazuje svou mravní integritu – právě do těchto zkoušek vypravěč své hrdiny exponuje. Ne tedy postava obecně, ale hrdina takto zaangažovaný, vržený do specifických podmínek. Přes tyto, jen dílčí nedostatky text nejen splňuje požadavky kladené na tento typ textu, ale znamená i samostatný příspěvek k bádání nad Bykavovým literárním odkazem. Práci k obhajobě doporučuji a navrhuji známku výbornou.

V Praze dne 9. 8. 2016

Mgr. Hana Kosáková, Ph.D.